

képpen a Szovjetunió visszaadott 58 zászlót, amelyek akkor kerültek az oroszok birtokába, amikor 1849-ben Világosnál a Görgey Artúr vezette magyar csapatok letették a fegyvert I. Miklós cár seregei előtt. Ezek a gesztusokon kívül, amelyek a kölcsönös jóindulat kinyilvánítását szolgálták, a szovjet–magyar gazdasági kapcsolatok is érzékelhetően javultak. Vö. C. A. Macartney, 1:370., 468. o.

69. Alig kezdett a szovjet sajtó frogatni Besszarábiáról, Antonescut Rómába küldték, hogy tudakolja meg, mit szólna Olaszország, ha az oroszok megtámadnák Romániát. Román részről arra kérték az olaszokat, hogy dolgozzák meg a magyarokat, értessék meg velük, hogy „ha veszélyeztetik Romániát, akkor az kénytelen lesz kiegyezni az oroszokkal”. Mussolini vállalta, hogy a román álláspontot és óhajt közli a magyarokkal, és bizonyos katonai támogatást is ígért arra az esetre, ha Romániát orosz részről támadás érné, olyan jellegű segítséget, amilyenben Francót részesítették Spanyolországban. *The Ciano Diaries*. 182–183. o.

70. Egy beszámoló szerint Werth utasította Faragho Gábor tábormokot, a Moszkvába újonnan kinevezett katonai attasét, hogy lépjen érintkezésbe a szovjet vezérkari főnökkel, és próbálja elérni, hogy egyeztessék Romániával szembeni terveiket. C. A. Macartney, 1:386–387. és 389. o.

71. *Uo.*, 389. o.

72. Ez idő tájt az angolok úgy vélekedtek, hogy Románia léte és fennmaradása elengedhetetlen, azt tanácsolták tehát a magyaroknak, hogy cselekedjenek óvatosan, ne keveredjenek összeütközésbe se Németországgal, se Oroszországgal. *Uo.*, 387. o. Magyarország külpolitikájában jobbra Olaszország felé orientálódott, az olaszok nem lelkesedtek Magyarország revíziós tervei iránt, mert nem kívánták a béke felborulását a Balkánon. 1940. január 5–6-án találkozott Velencében Ciano Csákyval, és iparkodott meggyőzni őt arról, hogy az orosz fenyegetésre való tekintettel Magyarországnak érdeke, hogy szót értsen Romániával. Azt a jó tanácsot adta neki, hogy ha Magyarország „élni akar, és különösen, ha szerény mértékig is prosperálni szeretne, akkor ajánlatos, hogy ne alakuljon... mozaikállammá”. Csáky biztosította Cianoét, hogy „Magyarország nem kezdeményez a Balkánon, és nem szítja a tüzet”. Február 19-én Ciano Villani útján ismételten figyelmeztette a magyarokat, hogy maradjanak vesztég, és ne provokáljanak konfliktusokat.

A magyar–olasz kapcsolatokat újból áttekintették, amikor március 23. és 27. között Teleki Rómában tett látogatást. Telekit Ciano „tárgyilagos és értelmes” politikusnak találta, aki biztosította vendéglátóit afelől, hogy nem indul meg Románia ellen, „mert nem szeretné magára venni a felelősséget még közvetve sem, hogy ő nyitotta meg Európa kapuit Oroszország előtt”. Teleki valószínűleg sejtette vagy tudta, hogy Ciano nem szereti a németeket, s érzékeltette az olasz külügyminiszterrel, hogy ő maga inkább a szövetségesekkel rokonszenvez, és nem szívesen látna egy „alapvetően német diadalt”. Amikor Mussolininél járt, az közölte vele, Telekivel, hogy eltökélt szándéka hadba lépni Németország oldalán. *The Ciano Diaries*. 185., 192., 210. és 225–227. o.

73. 1940. július 7-én Molotov biztosította Kristóffy, hogy a szovjet kormány véleménye szerint a magyar igények megalapozottak, és ezért támogatják azokat. Ezt megismételték az augusztus 16. és 26. között Temesvárott folytatott magyar–román tárgyalásokon is. Lásd Kertész, *i. m.*, 50. o.

74. *The Ciano Diaries*. 274–275. o. A német külügyminisztérium hivatalos tolmácsa, Paul Karl Schmidt vezette jegyzőkönyvet lásd *A Wilhelmstrasse és Magyarország*. Szerk.: Ránki György, Pamlényi Ervin, Tilkovszky Loránt, Juhász Gyula. Kossuth, Bp., 1968, 506–509. o. A külügyminisztériumnak az Erdéllyel kapcsolatos magyar-